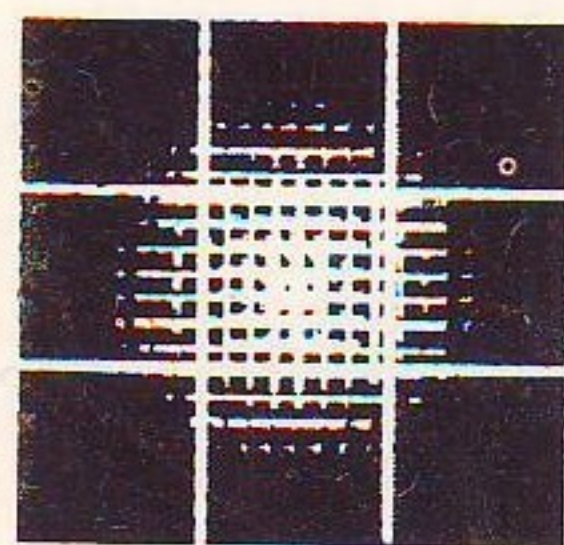

RADU GYR

ANOTIMPUL UMBRELOR

**EDITURA
VREMEA**

RADU GYR
●
ANOTIMPUL
UMBRELOR

I.S.B.N. 973-95915-1-5

RADU GYR

ANOTIMPUL UMBRELOR

Sonete și rondeluri

Ediție îngrijită și postfață de Barbu Cioculescu

EDITURA VREMEA
BUCUREȘTI
1993

COPERTA DE SILVIA COLFESCU

**RIDICĂ-TE, GHEORGHE,
RIDICĂ-TE, IOANE!**

Nu pentru-o lopată de rumenă pîine,
Nu pentru pătule, nu pentru pogoane,
Ci pentru văzduhul-tău liber de mîine
Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Pentru sîngele neamului tău curs prin şanţuri,
Pentru cîntecul tău, ţintuit în piroane,
Pentru lacrima soarelui tău pus în lanţuri,
Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Nu pentru mînia scrişnită-n măsele,
Ci ca să aduni chiuind pe tăpşane
O claie de zări şi-o căciulă de stele,
Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Dintre poeziile confiscate şi incriminate de autorităţi, aceasta se pare a fi determinat tribunalul comunist să-l condamne la moarte pe poet - pentru incitare la revoltă! Textul a circulat oral, din temniţă în temniţă, întorcîndu-se la autorul său într-un tîrziu şi în mai multe variante. Aceasta este recunoscută de autor ca fiind cea mai apropiată de inspiraţia sa iniţială.

25
589

Aşa ca să bei libertatea din ciuturi
Şi-n ea să te-afunzi ca un cer în bulboane
Şi zarzării ei peste tine să-i scuturi,
Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Şi ca să-ţi pui tot sărutul fierbinte
Pe praguri, pe prispe, pe uşi, pe icoane,
Peste toate ce slobode-ţi ies înainte,
Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Ridică-te, Gheorghe, pe lanţuri, pe funii,
Ridică-te, Ioane, pe sfinte ciolane,
Sus pe lumina din urmă-a furtunii,
Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

RONDELUL UNUI RONDEL

RONDELURI

Cui meșteresc un rondel
nu până-l trece, ci rază,
cu strop de singe stins pe o frază
și-un zăbrel prins de-un funigel.

I-ar mai prin ai-i stea de pază,
vr-un ceas, și-un inger lîngă ei.
Cui meșteresc un rondel
nu până-l trece, ci rază.

Iar de nu-l gata spre amiază,
aruncă-l. Oamnei, și-un încl
din mîna Ta ce scîntăiează.
Nu până-l trece, ci rază,
cui meșteresc un rondel.

ASPRIME

Înfipt în piatră cît mai sus de glezne
și-mpresurat de ger și stalactite,
m-au botezat zănoagele zbîrlite
și-am odrăslit în trăsnete și plezne.

Cu spini vîlvoi și gheare ascuțite
și-nvestmîntat în cremene și bezne,
decît din borangicuri moi, mai lesne
m-am făurit din vîrfuri de cuțite.

Și, totuși, prin ce stranie urzire,
din cînd în cînd găsesc pe-un fund de cufăr
o cușmă albă și un strai de mire.

Și cînd, ca o fierbinte rană, sufăr
scrișnirea dălții-n recea-mi împietrire,
o clipă mă cutremur ca un nufăr.

BALANȚĂ

Pe-un talger al zănaticei balanțe
mă-nalt, ca un gigant, pe altul scad,
beat de viori și pîrjolit în iad,
mușcînd din deznădejde și speranțe.

Îmi spintec prin vârtejuri crunte vad,
ars de-ndoieli sau fript de cutezante,
pe trup c-un jind ca niște rupte hante,
cu gheare lungi de parcă-aș vrea să prad.

Alung un vis, ca pe-un ciumat, din cale,
și-mi paște iar din palme ca un ied.
Credința fuge, ca să-mi dea tîrcoale,

spre ea, turbat ca lupul, mă reped.
Ce pacoste, cînd luna se prăvale,
ce har de înger că visez și cred!

23.IX.1968

CĂDEM ÎN VORBE

Cădem în vorbe, goi fără-de veșminte.
În rîpa lor ne prăbușim făptura.
Pe povîrnișul frazei dați de-a dura,
cădem din piscuri albe în cuvinte.

Cădem în vorba dragoste, ca-n zgura
rămasă după mari incendii sfinte,
ne prăvălim ca-n funduri de morminte
în cîte-o șoaptă ce ne arse gura.

Cădem, cum pică lacrima pe față,
în putreda cuvintelor plămădă:
silaba vis ori îngăimarea viață...

cădem în vorbe ca-ntr-un vîrf de spadă,
sau ca-n spărtura unui bloc de gheață,
ca-n tot ce-i scris nălucilor să cadă.

25.XII.1969

2.VIII.1968

CĂUTĂRI

Abstracte schele și aprinse poduri
peste vîltoarele ce-n trup îți fierb.
Spre tine urci cu paloșul, acerb,
să te dezlegi din încurcate noduri.

Colți de mistreț și coarne tari de cerb
ți-implînti în suflet ca-n cifrate coduri
și-n ruguri, în vîrtejuri, în exoduri
c-un gând te cauți și te pierzi c-un verb.

Descult și gol, pe scări de piatră lipăi,
în albi conduri te clatini, sus, pe punți.
Ca pe mătăsurile candidă te pipăi

și ca pe-un bloc de cremene te-nfrunți.
Te-mpiedici. E cenușe? sau aripă-i?
Îți dai ocol. Și urme n-ai. Renunți.

18.VI.1968

CORABIA

Cresc haitele genunilor s-o rupă.
Pe vele doliu, doliu la tribord,
și fulgere din sud, din vest, din nord,
și trăznete la proră și la pupă.

Sub vaietul tempestei monocord
mai duce în talazul ce-o astupă
miresme tropicale, ca-ntr-o cupă,
și pe zdrobita cîrmă un fiord.

Departe-i țărmul galeșei Cythere
și-o liră spartă e catargul bont.
Ionice colonne și mistere

argintu-și mai aprind la orizont, -
și nava piere-n hău, spre alte ere
cu temple scufundate-n Hellespont.

29.V.1970
2.VIII.1968

CUPLU

Am fost pe hellespontice ținuturi
eu, poate, Daphnis, tu suava Chloe,
sau Hero tu, eu Leandru, smulși în voie
de ale mării dorice săruturi...

Dar ce ne pasă țărmul încotro e,
cînd nu avem sfîrșituri și-nceputuri?
Ca timpul cîrgem dincolo de luturi,
de frunza de cucută și aloe.

Tu, veșnic harfă, pururea eu strună,
eu treaptă, tu covor ce-o-nveșmîntează,
tu, floare neculeasă de furtună,

iar eu tulpina ta precum o rază,
tu ramura, eu pasărea din lună,
tu clar izvor, eu gura ce-nsetează.

CUVINTELE

Cuvintele ca lupii-mi dau ocoluri
sau se reped și-mi rup fișii din carne.
Ca taurii, mugind, mă iau în coarne,
deasupra mea ca niște ciori vin stoluri.

Dar, uneori, se-apropie să-mi toarne
lumina lor în ne-mplinite goluri
și sună grav, ca din adânci subsoluri,
schimbate-n orgi și-n aurite goarne...

Cuvintele mă răstignesc în cuie,
lung mă străpung cu-o veninoasă țeapă
și tot cuvintele ca o cățuie

îmi tămâiază lacrima sub pleoapă,
șoptindu-mi: sîntem clare trepte. Suie
în veșnicia care va să-nceapă.

29.V.1970

DAMNAȚII

Ev negru cu sutanele posace.
În lanțuri timpul, astrele, cerceii
și giuvaerele Casiopeii
și tainele extrase din găoace.

Damnații sori pe ruguri ca ateii,
eretice solstiții sub gîrbace
și, pe butucul sabiei vorace,
grumajii Lunii, goii sîni ai Geii...

Spre stele tot mai aspră-i cavalcada
și juzii s-au lungit înalți cît domul.
Planetele cu glugi și-nhață prada,

stă în sutană roșie atomul
ca un strigoi trimis de Torquemada,
iar sus, pe rug, lumina arde omul.

DE CE?

Si dacă sînt, de ce să nu mai fiu?
De ce să-nchei, de-am început o clipă?
De ce nu pisc de piatră, ci risipă,
de ce o zi și nu mileniu viu?

Să cad, de ce? cînd mi-a crescut aripă -
De ce fum sterp, cînd flacără mă știu?
Sînt harfă, nu mă vreau liman pustiu,
nu haos orb, ci germen care țipă.

De ce tăcere surdă, cînd m-aud
ca o rotire-a astrelor supreme?
De ce uscată scorbură de-agud,

cînd scapăr crengi ca niște diademe?
Și cînd sub biciul patimii asud,
de ce să-ngheț, crucificat pe vreme?

X.1969

DECLIN

Mă scutur calm de foi ca o pădure
și ca un cer mă desfrunzesc de stele,
sau ca-ntr-un lac, sub nuferi și inele,
mă tot scufund spre adâncimi obscure.

Din toată zarea fulgerelor mele
se-ntorc, rănite, pajurile sure.
O așchie-mi rămase din secure,
și din prăjina steagului surcele...

Cîntam, cîndva, triumful aurorii,
nu ale nopții negre sarabande.
Și, dincolo de rînjetul vîltorii,

Visam să las hambare de ofrande
și-n urma mea superbe traiectorii,
un cer întreg de jerbe și ghirlande.

DIN CE ÎN CE

Se mai închide-un prag, o ferăstruie,
un vechi portal împrouat de soare,
prin care pașii cutezau să zboare,
cum flăcările cîntecelor suie.

O ușă geme, zilnic, sub zăvoare,
se stinge, zilnic, altă cărăruie
și nici o cheie rea nu mai descuie
cămara unde paloșul meu moare.

Din ce în ce pornesc tot mai alene,
ca să n-ating Bagdadul și nici Lhasa.
Din ce în ce tot mai puține mreie

de aur strîng în somnul meu cu plasa,
și tot mai rar, cu-o lacrimă pe gene,
coboară din rădvan Cenușăreasa.

27.VII.1968

DUPLEX

Inalt sub plînsul care mă-ncunună,
beat de păcate, crîncen în pîrjol,
mă culc în cer și-n mlaștină mă scol,
cu îngerii și șerpilor împreună.

Rău ca un spin și cast ca un atol,
cu poște ce vor totul să supună,
cînd salt pe tălpi să ciocăn sus în lună,
cînd mă scufund cu gleznele-n nămol.

Așa ard eu și-n floarea mea suavă
și-n fiere de ispite și dorinți...
Dar tu și tu, voi toți, întru otravă

și-ntru mireasmă frații mei fierbinți
ca mine stați și-n cer și jos în lavă,
ca mine mîrșavi și ca mine sfinți.

ERGO

Dezmierd ușor un fraged fir de iarbă
și-i ofilit cu-o clipă mai-nainte.
Aud alături voci și, sub morminte,
doar umbre glăsuiesc cu bezna oarbă.

Mă uit spre-o stea bătută parcă-n ținte
și hăul vru de veacuri s-o absoarbă.
Rup din mireasma ce-ntr-un rod se-nchiarbă
- și putrezea, când mușc din el, fierbinte.

Nu e ce văd; ce pipăi eu se stinse;
ce gust e ceață și ce-aud părere.
Nu știu: am fost, ori am aripi întinse.

Făptura mi-o tăgădui, ci-n artere
zvîcnesc și fierb adâncuri necuprinse.
Și-n timp ce cred că sînt, lumina pierе.

EVOLUȚIE

Străbunii-mi zac sub valve de moluscă,
de nu cumva sub solzii de reptilă.
Se iau de păr milenii, fără milă,
și evuri ca pădurile se uscă.

Iar eu, săltînd pe coate din argilă,
mai sus de bălării și lăuruscă,
m-am mlădiat în amfora etruscă
și-am izbucnit din mituri, ca Setilă.

Mă-nghimpă crîncen pofta năzdrăvană,
o coastă plînge, altă coastă speră,
luceferi port pe fruntea ca o rană,

aș sparge-n pumni plăpînda lumii sferă,
dar zăbovesc în roci, în buruiană
și-n fiara, printre flori, din altă eră.

FEMIOS

Si după ce-a strivit sub tălpi ciclonul
și-a Circei dulce vargă și ciclopilor,
Ulisse-ntors la curtea Penelopiei
și-mpurpură cu arc tesalic tronul.

De-a valma pețitorii, jos, ca snopii...
Doar cel care cântase Ilionul,
poet cruțat, pune pe liră zvonul
furtunilor, cu iambii și cu tropii.

Ierta Ulisse strunele de aur.
Sta vinu-n cupe și-n frigare iedul,
un cer marin curgea spre Epidaur,

își fumega mireasma tripiedul
și, mirt purtînd pe fruntea lui și laur,
ardea-n lumină ca un zeu aedul.

FÎNTÎNAR

Am tot săpat fîntîna mea, pe-o rînă,
sau în genunchi, ciopbind în rocă trepte.
Scrîşneau colţi tari şi prăvălişuri drepte,
în beznele holbate sub ţărîna.

Adîncu-ntreg părea să mă aştepte;
vuia, ca orga, noaptea din fîntînă.
Izvorul, adormit cu fruntea-n mînă,
chemase tîrnăcopul să-l deştepte.

Trudii în lumea mea subpămînteană,
cu-nversunare crîncenă şi-amară.
Săpam, şi tremura cîte-o icoană

în fiecare strop de undă clară.
Izbeam cu ranga-n cremenea din stană,
şi-n fund curgea un susur de vioară.

Călimăneşti, IX.1969

GALAXII

Si timp și spațiu poate vom înfrînge
și vom culca pe labe-nvinse hăul,
cu lațe gudurate ca dulăul,
sau ca ursoaica tăvălită-n sînge.

Mai mult scrișni-va-n carne fierăstrăul
cunoașterii și-al vrerilor nătînge -
și-or fi, în taina ce se tot răstrînge,
barosul: omul, cosmosul, ilăul -

Himènul și-l păstrează doar minunea
din noi cu oarbe ceruri nepătrunse,
în care dorm tenebra, spurcăciunea,

și Îngerul cu coastele împunse,
și unde scormonim în van genunea,
ca-n căutări de galaxii ascunse!

GERMINAȚIE

Revarsă aur zările din goarne.
Sub vîntul moale, murmurul agrest
o liră e din miază-zi în Est,
și parcă harfe freamătă și-n carne.

Plugarul dîrz, cu discobolic gest,
îndemnă boi cu fulgere pe coarne
zei vechi de lut în brazde să răstoarne
și-n loc să-ngroape soarele celest.

Pe cîmp aleargă zorile sirepe.
El, brațe tari și chip de voievod,
dă duh țărînii și botează stepe,

rostind, pe cînd scînteii azvîrle-n glod,
- un dumnezeu ce veacurile-ncepe:
Lumină totul facă-se și rod!

8.IX.1968

GÎNDUL

Sonoritatea gândului de-aramă
mai amplă-i decît vorbele de aer.
E clopot gândul, tunet e și vaer,
iar șoapta abia filfîie-o năframă.

Se rupe - lînă putredă din caer -
o suflu, - păpădie se distramă.
Ci gândul mi-l simt zale sub dulamă,
cuprins în el, cu secolii mă-ncaier.

Cuvîntu-i țarc și gândul dor-de-ducă.
Înalt, o vorbă - vultur pasă-mi-te -
și-n tîmple mi se-ntoarce o măciucă.

E gândul o pădure de cuțite,
cuvîntul - smîrc - doar talpa mi-o apucă,
dar gîndu-i infinitul ce mă-nghite.

3.VII.1968

GROTESCĂ

Dorm greu în piramide faraonii
și lebede-au murit pe sîni de Lede -
Cu brînciuri tari, istoria purcede
din stepa unde gîfîie bizonii.

Trec vîrstele, ca zburdele de iede.
S-au îndîrjit și au crescut coconii.
Icaricele aripi - electronii -
ne urcă unde-un crin nu se mai vede.

Se prăbușesc statuile-n muzee
și Dante a ramas un simplu craniu...
Noi tropăim mai sus pe curcubeie,

în timp ce-ntr-un ungher, un hohot straniu,
pîndindu-ne deșartele trofee,
se strîmbă o paiată de uraniu.

18.X.1968

ÎN CIMITIRE

În cimitire, sub străvechi coloane
de iarbă fără-aducere aminte,
nu cranii zac, nici munți de oseminte
în beznă scufundate ca-n oceane

ci lumile de-acum și dinainte
și de apoi, ca sparte sub ciocane,
dorm crâncen sfărîmate-n milioane
de țandări, risipite prin morminte.

Întregul cosmos a murit și moare,
murind mereu cu clipa pămînteană.
Pier orgi de cer și harfe lungi de soare

sub fruntea devenită buruiană,
în stinsul trup: vecia gînditoare
și-n ochii morți: minunea ca o rană.

3.IV.1971

ÎNȚELEPCIUNEA

Credeam că-mi ești o cîrjă de vlădică,
înaltă, dreaptă foarte și semeată,
și, sprijinit în ea, să calc prin viață,
neclătinat de cumpănă sau frică.

Păreai să-mi fii un bulgăre de gheață
ori de cleștar - medalie unică -
pe care nici cutremur nu mi-o strică,
nici n-o topește vipia răzleață...

Ci văd, gemînd, cum cîrja se-ncovoaie
și bulgărele-n pasăre săracă
se schimbă, pîrjolit pe jerăgaie.

Toiagul mi se frînge ca o cracă
și tot cleștarul meu e vîlvătaie,
neliniștea-ndoii rug să-mi facă.

18.III.1970

LA POARTA NIMĂNUI

Si-acum la poarta nimănu
ți-ai flutura în prag salutul,
spre tot ce, ieri, sfințindu-ți lutul
ți-au fost aripă, rug sau cui.

Azi, porți și gloria și cnutul,
tot pe-o balanță să le pui.
Și-ai vrea să mulțumești oricui
îți dete piatra ori sărutul.

Că dac-ai strîns balsam din uri,
și din urzici azur subțire,
și cîntec de-ai știut să furi,

din calda lacrimei zvîcnire
nu răstignire-a fost să-nduri
ci clipa ta de nemurire!

LIMITE

De-aș crede orizontului nemernic!
Nu știu unde rămân și unde plec,
în mine stau, sau în ceilalți mă-nec,
în pîcla universului lor sferic.

Bat la hotaru-albastru. Sună sec.
Bat la hotarul negru să-l desferic
și lacătul străluce-n întuneric,
dar nu mă lasă dincolo să trec.

Sînt limitele mele certitudini,
ori marginile altora-adevăr?
Cutreier fel și fel de latitudini,

cu ceața frate, cu genunea văr,
să fiu în rîpi? Să fiu la altitudini?
Mă îndoiesc. Nu pot să mă dezbăr.

22.VII.1968

LIVRESCĂ

O, anii limpezi, cînd jucam arșice,
printre gramatici rupte și-aritmetici,
sau anii, plini de flăcări, cînd, patetici,
iubeam doar Laure și Beatrice...

Apoi, istorii, logici și estetici
purces-au rafturi negre să ridice
pe zarzări albi, pe-albastre cicatrice,
pe-un colț de rai rămas năluci și petici.

Am smuls înțelepciuni de sub pecete
și-am vrut să spargem sipetul luminii.
Pe tomuri noi ne-am aplecat cu sete,

dar n-am cules mireasma, nici ciorchinii,
sub care smîngăleam, cîndva, caiete
și ne juleau, genunchii, mărăcinii.

20.VIII.1968

MARELE CÎNTEC

Aruncă-n foc caietele, maestre,
viori și harfe, una câte una.
Ascultă-arcușul umbrelor pe struna
lăutelor și tainelor silvestre.

Auzi și oda nopții. Apoi luna
cu flaute de fildeș la ferestre,
albastrele fîntînilor orchestre
și goarnele genunilor: furtuna,

și clopotele mărilor în spume
cu mii de limbi și sute de pedale...
Dar cel mai mare cîntec de pe lume

îrumpă-n imnul vieții triumfale,
ce nu încapă-n strofe și volume
și nici în orgi profunde și chimvale.

M-AU CĂUTAT

M-au căutat prăpăstiile-n ele
și nu știau că-n fundul rîpei zac,
ca un butuc de fulgerat copac,
jos, putrezind sub țăncurile grele.

M-a căutat și piscul ros de veac,
încremenit în recile-i prăsele,
și nu știa că, sus, vîlvoi de stele,
stam vultur cu arîpi ce se desfac.

Au întrebat oceanele de mine,
iar eu creșteam din val ca un atol.
Și-au întrebat și codri și coline,

tot dîndu-mi cu-ntrebarea lor ocol,
și nu știau că m-am făcut rubine,
pe-un rug înalt de ramuri, în pîrjol.

MEDUZA

Am capul trist al palidei Meduze...
Năpîrcile-ndoielii-n păr se-nnoadă
și sub o rece crustă de zăpadă
banchizele polare-mi dorm pe buze.

Obazul meu e-o stranie arcadă,
în ea-mi zidesc tăcerile ursuze
și din adîncuri ce mocnesc în spuze
ies lupii întrebărilor la pradă.

Iar ochii mei - magnifice safire,
înghețuri verzi - sînt platoșa ori scutul
cu care mă păzesc de amintire;

că de-i întorc, o clipă, spre ținutul
unde-am golit otrava din potire,
prefac în stînci și-n piatră tot trecutul.

.X.1970

MUZEU

Liturghiere, pravile, hrisoave,
zăgani cît luna, zimbri cît colnicul,
ulcioare dulci, pe care străbunicul
a scris mirarea ciutelor suave.

Balade, legănîndu-se ca spicul,
letopiseți cu tunete-n voroave,
păduri călări pe bistrițe moldave,
marame unde cîntă borangicul.

Cojocul dac zbîrlit ca o zănoagă,
din pasări și din pajiști lăicerul,
aici un fluier, dincolo o ghioagă,

Prieru-n ii și-n ploscă Vinicerul,
și-un curcubeu ce umple țara-ntreagă,
cît horele, cît dragostea, cît cerul.

28.IX.1968

OAMENI

Oameni de foc, de-azur și cărămidă,
ghem de năpîrci sub frunze, de arbust,
ciorchini de ură doldora de must,
crengi înflorite, grele de omidă;

Voi, scorburi largi cu putred cer îngust,
ba viscolind a patimă toridă,
ba fierți în oțetimi de aguridă,
crunt mă-ncărcați cu ceață și dezgust...

Și dacă pieptu-mi sîngeră de silă,
cred încă și-n cocorii voștri noi
și-n stelele înfipite în argilă

și-n trandafirii albi de sub gunoi, -
și, oameni, fierb de dragoste și milă
și fulger de încredere în voi.

OGLINDA

Am tot rotit o lacomă oglindă,
să prind adevăratele contururi
de forme, chipuri, luturi și azururi
ce perimetrul silnic mi-l colindă.

Cernute însă ca prin strîmbe ciururi,
numai năluci schiloade se perindă,
cum doar zăpada stelelor în tindă
îmi fulguie din arderea de-a pururi...

Nu adevărul, pasu-i fantomatic,
întunecă oglinda mea fragilă.
Ca Arhimede, - crîncen și sălbatic,

mîinii solare-aș strînge în lentilă
și foc aș da strigoiului lunatic,
minciunii dulci de care-mi este silă.

22.I. 1971

ORFEU

N-am temple-n Eleusis, sfincși în Tebe,
și nici altare-n Efes pentru zee,
dar ca Orfeu cu mărire egee
pe liră îmblînzesc și lupi și plebe.

Zadarnic Afrodita își descheie
sandalele, ispite să-mi înjghebe.
Și cîntece și glas nu știu să-ntrebe
decît de una, singura femeie.

Euridice, amforă celestă,
incandescența, limpedea mea voaltă,
te smulg din lut, din negura funestă,

și-ntr-un vârtej de flăcări laolaltă,
columnă strălucind de sacră forță,
în veșnicie ardem ca o torță.

OSPĂȚ

Stîrnindu-mi foamea ca să-mi frîngi puterea,
din trupul tău îmi faci ospăț de noapte
și-mi dai, Dalilla, piersicile coapte,
căpșunile-aromind ca îmbiere,

și rodia și zmeura din șoapte
și fagurii adînci ca mîngîierea, -
și de mă-mbeți cu părul tău ca mierea,
mi-așterni ofrandă umerii de lapte.

Și fiecare gest ți-e un ciorchine
și pîntecul o azimă fierbinte...
Ca două albe candelă senine

ard sînii tăi la cina mea fecundă,
iar între coapse - amfore sabine -
pocalul ce-n vin sacru mă scufundă.

PAIAȚE

Cînd greu de tumbe, cînd ușor ca danțul,
ducea paiate carul peste lume.
Dulci coate-goale, palme, lacrimi, glume,
ca zilele ce-și inelează lanțul.

Fluieră-vînt, pe scenă doar c-un nume...
În blid o stea și pernă moale șanțul.
Cu luna se-nvelea còmediantul
și din fișii de cer croia costume.

Un car cu histrioni și cu madone
se plimbă-n veci pe-o dungă de lumină.
Și-n noi, cu-aceleași gesturi monotone,

se-ascunde Arlechin după cortină,
mai face cîte-o poznă Pantalone,
plînge Pierrot sau rîde-o Colombină.

PAȘII

Si cînd o fi să nu mai vin nicicum
cu pași pe care nimeni nu-i așteaptă,
ci doar cu pași ce nu ating vreo treaptă
și-abia plutesc pe-un dureros parfum,

vechi jilțuri ce prin colțuri se deșteaptă
îmi vor întinde brațe moi de fum
și ca o floare-n fiecă album
s-o scutura o frază sau o șoaptă -

Vor plînge-n aer pașii selenari,
bătrînul scrin în noapte o să geamă
și-ntr-un portret, uitat din ani școlari

un licean ce-n vreme se destramă
și-o ridică, o clipă, ochii mari
și ochii mei m-or căuta din ramă.

PATRIA

Ești stînca dîrzei Sarmisegetuze,
ești cremenea cohorticelor castre,
cerdacul rustic încrustat cu astre,
fîntînile cu basmele pe buze.

Ești dornele cu lostrițe albastre,
și cîntecele doldora de spuze,
rovinele-ntre zale și cobuze,
cununile și zapisele noastre.

Ieri, sulița și zimbrul și mistrețul.
Azi, dalta ce-n surîs preschimbă steiul,
mireasma lunii, grîul, băltărețul,

azurul și oțelul și țiteiul.
Tu ești prezentul sfînt și Voronețul,
luceafărul și zarea și temeul.

17.IX.1968

PEISAJ NOCTURN

Cînd prin fîntîni alunecă inele
și orice vis își crapă o păstaie,
se tolănesc izvoare și pîraie
cu fața-n sus și ochii către stele.

Și se visează rece vîlvătaie
curgînd cu Drumul-Robilor și ele,
prundișul veșniciilor să-l spele
și sălciile cerului să-ndoaie.

Iar sus, în constelata lui tăcere,
clipește Drumul-Robilor din gene,
visînd că se sfărîmă-n giuvaere

Și curge ca un fluviu alb, alene,
jos, pe sub crengi cu frunzele de fiere
și printre stînci cu lacrimi pămîntene.

29.II.1968

PIAȚĂ DE FRUCTE

Gutui, lumini cu frunze subsuoară.
Iad roșu, plin de flăcări, lubenițe.
Gravi pepeni copti sub dobrogene-arșițe,
cu arcuite coapse de vioară.

Sîni feciorești și calzi de jupînițe,
golașe pere, galeșă comoară.
Dulci prune, umezi ochi de căprioară,
ciorchini de struguri, ugere de vițe.

Ah, paradisiacelor podoabe,
cădelnițe de piersici și de mere,
explozii vegetale pe tarabe,

munți de parfum, azur și giuvaiere,
cerească fecundare-a cărnii roabe,
rut sacru, -nmiresmată-mperechere!

3.IX.1968

PIAȚĂ DE LEGUME

Verzi sunfonii de ape și ostrovuri,
sfărîmături de astre și comete...
Galante sfecle-n rochii violete
și verze-n azurate malacovuri.

Cartofi, pui noi și fragezi de vrabete,
salate, file-albastre de ceaslovuri,
ardei, celeste candel-n alcovuri,
mărar cu cîrlionți și rouă-n plete...

Fasole, perle rupte din colane,
și gușteri de smaralde, castraveții,
și voi, o, pătlăgele dolofane,

bucăți de soare viu în toiul pieții,
sărbătorești și roșii lampioane
aprinse la festinurile vieții.

23.IV.1973
4.IX.1968

PIERSICA

Minune clară, cosmică făptură,
minuscul, candid soare vegetal,
tu, candelă de aur, tu pocal,
cu sînge dulce și lumine pură.

Sinteză-a universului astral
mi-ești sfînta, marea cuminecătură,
cînd taina-ți vie mi-o topești în gură,
cu limpede-adevăr de cald cristal.

N-ai, pentru mine, lacăte secrete,
în reci mistere nu te-nchizi nicicum -
Din flăcările-ascunselor planete

păstrezi văpăi ce nu se schimbă-n scrum,
și-ntreagă mi te dai cumplitei sete
în coajă, -n miez, în sîmbure, -n parfum.

Călimănești, 7.IX.1971

PIRAMIDĂ

Severă piramidă de granit,
am fețe mohorâte și rigide,
un monstru care tainele-și închide,
în cosmică tăcere-ncremenit -

Sub soarele pustiilor toride,
îmi arde vârful-nfipt în infinit
și, ca un lung și glacial cuțit,
străpunge luna pietrele-mi aride.

Solemn și hîd și rece monument,
clastru templu dur de blocuri terne,
eu dorm adînc, acestei lumi absent...

Dar, dincolo de somnul ce se-așterne,
în greu-mi sarcofag incandescent
străfulgeră podoabele eterne.

23.IV.1975

Ultima poezie a scriitorului

PLENITUDINE

In suferință cum și-n voluptate
pătrund întăritat și beat de seve.
Sparg lacăte și uși ori zdruncin dreve
și intru-ntreg, cu mîneci suflecate.

Nu mușc din rumegușuri, nici din pleve,
ci flăcări vii de lacrimi și păcate,
și năvălesc cu fluvii-nfometate
și crengi flămînde-n cîte sînt aeve.

Nu cer poșirca searbedei risipe
sau braga bucuriilor dulcege.
Vreau patima la pieptul meu să țipe

și geamătu-n piroane să se-nchege.
Iubesc masivul pas al asprei clipe,
nu orele ce șchioapătă-n toiege.

Calimănești 14.VI.1968

PRĂBUȘIRI

Filosofii clocind între coperte,
sisteme și doctrine și simboluri,
rotesc pe sus, ca vulturii în stoluri
deasupra mortăciunilor inerte.

Ca butiei cu cercuri peste goluri,
nicicînd umplută ca să se deșerte,
le sună numai doagele răsfierte,
iar veșnicii-nsetați le dau tîrcoluri.

Tot mișună-ntrebările cu ghebe,
berbeci izbesc în orice turn ierarhic.
Sub exclamări se surpă uri și plebe,

paiațe, săbii, zbucium, crin monarhic, -
și doar Horațiu cîntă pentru Hebe,
sorbindu-i vieții vinul taliarhic.

10.IX.1968

RENASCENTISM

Sîni sub velur și umeri sub dantelă -
Condotieri ca vulturii la pradă.
Madone cu tulpina de zăpadă
suind pe-un zbor de îngeri în capelă.

Surîsu-otravă și iubirea spadă.
Statui dansînd pe funerara stelă,
Levantul cu arome, sus, pe velă,
și paradisu-n flacări pe-o arcadă.

Bizanțu-n ochii verzilor amante,
cu lira apollonică mandola,
pumnalul-nfipt în piept de mîini savante,

Spre indicele fildeşuri busola,
și, sub un cer bătut în diamante,
pe rugul florentin, Savonarola.

X.1969

ROCHIA DE BAL

Console. Flori de doliu între folii.
Tresar, ca un suspin, bătrîne șaluri
și-n scrin miros dantele vechi și voaluri,
uitate, ca un cântec, pe fotolii.

E-o dulce sfișiere de finaluri
și-o moale-ngenunchere de orgolii.
Străpunsă de săruturi lungi de molii
visează lustre, rochia, și baluri.

Alături, destrămate evantalii
pe gânduri cad, cu trena împreună,
și-n scuturarea ultimelor dalii

se-adună toate-o clipă, ca s-apună,
ca un castel cu aur pe vitralii
din fundul unui lac bățut de lună.

SĂRUTUL

Cum, sus, în pisc, ne-nlănțuie sărutul
ori în prăpăstii oarbe ne scufundă,
nu știm de strînge-n cupa lui rotundă
sfîrșitul unui cer sau începutul.

Adînci milenii poate ne inundă,
poate-n genuni ni se dizolvă lutul,
se naște-un ev, se-ntunecă trecutul,
sau timpul vast se rupe de secundă...

Ce scări de-argint ne duc spre-nalte zone,
în pulbere de sori să ne transforme?
Tu capeți chipul limpezii madone,

eu, trup de zeu al bolților enorme;
în noi tresar păduri de anemone
și-ntîia oară lumea prinde forme.

Călimănești, .IX.1969

SECETĂ

O secetă de foc mi-nveninează
adîncul meu de piatră cu tăişuri
din rîpa mea cu sterpe grohotişuri,
în care numai crēmenea e trează.

Pe asprele-ndoielii prăvălişuri
nici un biet vreasc de-arbust nu-ngenunchează;
doar crîncenă, sălbatică amiază,
doar rocă otrăvind mărăcinişuri -

Şi-n vipia de piatră mi-o dezbracă,
arzînd în spini şi rarele seminţe,
cu ochii-nfipti în seceta buimacă,

mă rog, tunînd, din sterpe suferinţe
şi strig din toată cremenea mea seacă:
vreau ploaie, vreau speranţe, vreau credinţe!

SMEOAICA

Smeoaica mea cu brațe de turbine
și trăsnete albastre pe grumaz,
cu-o talpă sprijinită pe Bicz
și alta peste piscuri carpatine,

strivite de călcîiul tău viteaz,
torente ce gîfîie sub tine
slobod din largi gîtlejuri de jivine
lumina spumegînd ca un talaz.

Spargi noaptea-n pumni și crește forța trează;
despici în două bezna ca pe-un ciot
și-un astru cît Ceahlăul scînteiază...

O, cum aș vrea, smeaica mea, să scot
și eu din noapte-un munte de amiază,
zvîrlind în lume soarele meu tot!

SOCRATE

Din adevăr zidit-am acadèmii.

Scut mi-a dat Pallas, Phoebus raze calde,
iar Prometeu o mînă de smaralde,
din piscul ce nu-l suie pămîntenii.

Mi-e templu gîndul, vorba mea herald e
și ca pe-un vin mi-o sorb atenienii.
Și-acum eu gust licoarea buruienii,
azururi și miresme să mă scalde.

Și mor sublim, sub raze înțelepte,
în simetria clarelor exemple,
visînd colonne dorice mai drepte,

mai somptuoase și mai pure temple,
în care fruntea urcă limpezi trepte,
și-nvață chipul Tainei să-l contemple.

SUB IVĂR

De șapte ori am răsucit în broască
o cheie grea și-am tras obloane groase,
să zacă-ntre strivite chiparoase
orice surîs și frunte îngerească.

Și ca sub zale reci și somnoroase
am înfundat în uscăciuni de iască
tot clocotul zbatut să izbucnească
și-năbușit cu pufuri și mătase...

Dar, uneori, din veștede petale,
un rîs de prunc mai spulberă cenușa
și-un chip suav răsare printre zale.

Iar, alteori, mușcînd turbat cătușa,
un uriaș ce-n mine dă tîrcoale
ar vrea să spargă ivărul și ușa.

ȘI TOTUȘI

Adeseori te fulgeră o ghioagă,
sau cîte-un ghionț împuns Măriei-Tale,
vr-un bobîrnac strivit între petale
și-o tiflă-n tot ce-n tine se mai roagă.

Prea tîrfă-i deznădejdea cu paftale
pe sînii reci, cu fața slăbănoagă.
Mereu din soare cade o mîrtoagă
și-un alt cocor din stele se prăvale.

Te-ai rupe crunt de tot ce te-mpresoară,
de crini băloși, de mlaștina molîie,
de luna dusă încă subsuoară,

de sfinții gudurați lîngă călcîie...
Și, totuși, după tine, mări, vioară,
cît de frumoase toate-or să rămîie.

8001.XI.02

29.VI.1968

TINEREȚE FĂRĂ BĂTRÎNEȚE

S-ar fi putut să mă albească luna
ce-și grămădea zăpada sub pervaz,
de mucava vr-un viscol de necaz,
ori grindina, când se holba furtuna.

Chiar dac-o dungă-mi sapă în obraz
și-o brazdă iar pe frunte și-ncă una,
ard mai înalt, mai tânăr, totdeauna,
rîzînd de spuma negrului talaz.

Căci pe Infernul cu năluci ursuze
Ulisse nu mă-ndeamnă tînguios,
nici spre ruini vechi jinduri călăuze

nu-mi poartă pasul, ca lui Făt-Frumos...
Urc tânăr culmea, cu lumini pe buze,
cît timp la umbre nu privesc în jos.

29.IX.1968

TRECERE

Părerii de rău că-ntipărit în zile
nu ne-a rămas de fier și piatră glasul,
că nu ne-am încrustat pe secolii pasul,
în urmă rupt cu frîngeri de șindrile?

O, nu! Cît de sublim ne-a fost popasul,
cînd, adunînd vecia în pupile,
am scris cu holda jertfelor fertile
și piscul dăruirii-ntreg atlasul.

Să nu ne cînte lacrimile multe
sau rănile nici odele, nici psaltii, -
ci dragostea flămîndă să exulte

și arsă-n noi, fierbinții și înalții,
și rugul străduințelor oculte,
ce-n împliniri o să le schimbe alții.

TRUFIE

Din minereuri, glande și aorte
noi întrebări extragem și fantasme,
sau creștem microcosmosuri în plasmă
și germeni de mistere în retorte.

Cuprinși de mari neliniști ca de spasme,
ne scufundăm în taine ca prin borte,
febrile și năpraznice cohorte,
cu semeții de uriași din basme.

Melancolia ne-o sporim cu dresuri
și peste disperări zvîrlim petunii
și dac-ades trufia ne dă ghesuri,

vrem rodul putred al deșertăciunii
și viața ne-o uităm fără culesuri,
încălecați pe armăsarii lunii.

UMBRE

O, anii cînd jucam arșice
printre gramatici și-aritmetici,
sau anii cînd citeam, patetici
pe Eminescu și pe Nietzsche.

Ce dulce prin trecut deretici,
cum cîntă vechea cicatrice,
cît freamăt poate să ridice
un pumn de scrum, un ghem de petici...

De sub cenușă, de departe,
mai proaspăt vii și mai fierbinte.
Mai tineri pașii știu să poarte

pe cel întors din umbre sfinte...
Nu, viața asta n-are moarte,
cînd strîngi lumină din morminte.

VRABIA

Cum vrabia și-a frînt din soare zborul,
a prins-o-n bot Fiatul care-aleargă.
Trei stropi de sînge. Parcă bolta largă
cu trei rubine a-ncrustat omorul.

Nu tremură o rază. Nici o vargă.
Amiaza își topește cositorul.
Se crapă ca o ușă, viitorul,
zvîrlind, sub roți, azurul ca să-l spargă...

Era pe vremuri, în sutană, unul,
descult, bătînd italice vîlcele.
Îi ciripeau pe umeri și lăstunul

și cînteza și-un cer de rîndunele,
că fremăta de ele, ca gorunul
cu brațe cîntătoare pîn-la stele.

13.X.1968

ZĂGANUL

POSTATA

Legenda i-a stins toată seminția
și i-a-ngropat-o-n zalele zăpezii,
pe unde capre negre-și urcă iezii, -
iar platoșele rocilor trufia.

Singur rămas pe gresii de ardezii,
își simte-n solitudine tăria
și față-n față stă cu veșnicia,
sub viscoarele verzi ale amiezii.

Durînd din vreme veche-n vreme nouă,
e ultimul zăgan uitat pe creste.

Nu-i pasă dacă grindinile plouă,

el știe doar că biruie și este,
și-n piscul unde bea azur și rouă,
zbîrlit, înfruntă secol și poveste.

5.VIII.1968

POSTFAȚĂ

Scriindu-și, la șaizeci și opt de ani, amintirile, poetul Radu Gyr ne împărtășește aceste date despre sine și părinții săi: "M-am născut în Cîmpulungul Muscelului, la 5 martie (st.v.) 1905. Mama mea, Eugenia Gherghel (Jenny), cobora, după tată, dintr-o veche familie botoșeneană, avînd și cîteva picături de sînge german, moștenit de la bunica mea, Mina von Gelch. Tatăl meu, Ștefan Demetrescu, era originar din Șcheiul Brașovului, ardelean după ramura țărănească a mamei sale și, pesemne, macedonean după tatăl lui care, inițial, s-a numit Demetru Mușică."

Din Demetru, deci, va fi prefăcut, probabil, institutorul copilului Ștefan, acel Demetrescu, după o răspîndită modă a timpului. Actor de profesie, tatăl poetului a fost foarte cunoscut în epocă, sub numele de Coco Demetrescu. Spune poetul: "Numele de *Coco* i-a rămas de la unul din primele lui roluri actoricești, interpretat într-o revistă, *Trecerea Gîrlei*, cînd abia absolvise conservatorul de artă dramatică din București."

Cînd copilul Radu împlinea trei ani, familia Demetrescu s-a stabilit la Craiova. Aici, în capitala Olteniei, citim în *Calendarul meu*, amintita carte de memorii, "tatăl meu și-a afirmat frumosul său talent de comedie subțire, avînd o glorioasă carieră ascendentă pînă la sfîrșitul stagiunii 1931, data pensionării lui voluntare, sub directoratul scriitorului

A. de Herz." Conducător, de-a lungul vremii, de trei scriitori, Emil Gârleanu (1912 - 1914), Ion Dongorozi (1926 - 1927) și A. de Herz (1930 - 1931), Teatrul Național din Craiova a fost un remarcabil focar de cultură, foarte apreciat și de copilul care avea un acces special, atât la lojele, cât și la scena sa.

Precoce amator de lectură, ajutat de ambianța intelectuală din casă - mama sa avea o frumoasă cultură muzicală, ea însăși fiind pianistă și dotată cu o remarcabilă voce de mezzo-soprană - Radu asculta, din gura mamei sale, basmele fraților Grimm, baladele lui Uhland, Bürger, Lenau ori Schiller - spre sfârșitul vieții lui a tradus fără să semneze un întreg volum de balade germane -, învățând să citească singur, la o vârstă fragedă: "Odată stîrnită apetența lecturilor, am izbutit să citesc singur, fără vreo călăuză didactică, la vârsta de cinci ani, buchisind literele și-n urmă cuvintele tipărite în paginile ziarelor." Scrie memorialistul că succesul a fost atât de rapid, încît, după un an, tatăl său l-a surprins citind *Athalie*, de Racine, în tălmăcirea lui Dimitrie Nanu, îndrumîndu-l, atunci, către lecturi mai potrivite vârstei. Ceva mai tîrziu, copilul ia lecții de vioară.

Între teatru, muzică și literatură, școlarul nu bănuia încă unde i se va cristaliza vocația. Primirea unei cărți, în familie, pare să fi fost primul semnal: "Pe la începutul anului 1914, părinții mei au primit volumașul de versuri *Cîntece în amurg*, trimis prin poștă. Autorul, Alexandru Gherghel, fratele mamei, era poet și avocat fruntaș al baroului din Constanța, unde a strălucit pledînd în procese penale." La cei nouă ani ai săi, Radu Demetrescu citește cu pasiune acele versuri și începe, la rîndul lui, să scrie poezioare.

La 15 august 1916, cînd România intra în războiul de întregire, absolventul școlii primare reușise să pătrundă, cu dispensă, în rîndurile cercetășiei. A fost chiar momentul cînd, arătînd întîiele sale încercări lirice unui intelectual cu experiență, dramaturgul, A. de Herz, acesta, "afabil și binevoitor, a luat o hîrtie și-un creion, oferindu-mi lecții de prozodie diversă, strofe cu variate ritmuri și rime împerecheate, îmbrățișate și încrucișate, schițîndu-le cu o

îngerească răbdare..." Șapte ani mai târziu, Radu Gyr avea să devină colaborator la *Adevărul literar și artistic*, aflat sub conducerea primului său profesor de poezie. Însă în acel moment al inițierii, în plin război, adolescentul cercetaș, mobilizat la o ambulanță sanitară, pe lângă un spital de campanie, cunoștea deja grozăviile războiului. În înțeleștata luptă de lângă Tîrgu-Jiu, la care, cu eroism, participa și populația orașului, cu bătrîni, femei și copii, încercînd să împiedice trecerea trupelor inamice peste podul de la marginea urbei, băiatul fu lovit de un șrapnel care-i frînse brațul, ajungînd el însuși la spital. Acolo, în pofida invalidității, s-a străduit, printre ostașii mutilați, unii în ultimele clipe ale vieții, să fie de ajutor, în orașul ocupat de inamic. În cea de a treia zi de Crăciun a anului 1916, adolescentul părăsea spitalul, cu brațul stîng în eșarfă, dar în uniforma sa de cercetaș, cu tricolorul pe beretă. Încrucișînd, în drumul spre casă, un ofițer de ulani, acesta, indignat la vederea beretei, i-a smuls-o de pe cap, călcîndu-i-o în picioare. La reacția violentă a victimei, ofițerul i-a dat brînci pe gheata trotuarului: "Am căzut pe mîna stîngă, își amintește scriitorul și am văzut cum îmi străpung pielea antebratului ambele oase, cubitus și radius, abia sudate. M-am ridicat și scrișnind din dinți, am alergat înapoi la spitalul de unde plecasem..." Fapt care l-a determinat să refuze, mult timp, să mai vorbească limba lui Uhland și Goethe, învățată de acasă.

Elev la liceul Carol, din Craiova, semnînd Radu Demetrescu Gruy, a scris primul său poem dramatic, intitulat *În munți*, un episod într-un singur act, pe tema năvălirii tătarilor în Moldova, cărora li se împotriveau, cu dîrzenie, plăieșii. Îndată după reîntregirea țării, cînd autorul era în cea de-a treia clasă liceală, piesa îi fu jucată de către colegii din cursul superior, pe scena Teatrului Național din Craiova. Spectacolul s-a bucurat de un frumos succes, dar autorul chemat la rampă a avut parte de lacrimi: ridicat pe brațe de actori, hainele vechi și prea strîmte i-au plesnit: "Cortina s-a ridicat, voinicii m-au suit pe umerii lor și, în timp ce sala mă ovaționa, am simțit, vai! cum îmi plesnesc

strîmții pantaloni în spate." Atunci: "un *interpret* mi-a întins două statuete de ghips - Schiller și Goethe - pe care le-am apucat cu mîinile tremurătoare și cu lacrimi în ochi, din pricina rușinii..."

Bucurie, deci, dar și amărăciune. Cu vorbele sale: "Această amărăciune mi-a întovărășit și mai tîrziu, în ultimii ani ai vieții, opera mea literară, condamnată să mucezească în sertare și circulînd doar *oral* - uneori anonimă - *poluată* de inerente deformări și diverse colaborări eterogene."

O piesă mai matură, scrisă în cursul superior al liceului, pe o temă sentimentală acum - un paj îndrăgostit de o nobilă doamnă - îl supără pe directorul colegiului, dascăl excelent de matematici, refractar, însă, impulsurilor artistice ale elevilor săi. Cînd, deci, liceanul și-a expediat versurile unei reviste bucureștene, *Rampa*, le-a semnat cu pseudonimul Radu Gyr, cel de al doilea nume derivat din Gruî, dealul faimos ce mărginește Cîmpulungul său natal. Semnînd cu pseudonimul ales, în *Rampa*, o serie de "icoane craiovene", o frescă ironică a vieții din capitala Banilor, precum și producții lirice, autorul credea că, după terminarea studiilor liceale, va renunța la pseudonimul de necesitate. Devenise, chiar din clasa a șaptea liceală, colaborator la mai multe reviste, în afară de *Adevărul literar și artistic*: *Năzuința* (Craiova), *Cele trei Crișuri* (Oradea), *Cîndul nostru* (Iași).

Constanta prezintă în presa literară cu pseudonimul cunoscut l-a împiedicat, mai pe urmă, să-l schimbe. Scrisul său de început gravita, cum singur observa, între simbolismul cu amprente decadentiste, "atmosfera bacoviană de tîrg provincial, dar mai puțin obsedantă și, stranie diversiune, lirismul patriarhal al lui Francis Jammes." Citise mult și, sub influența poetei, conducătoare de cenaclu, Elena Farago, o personalitate culturală a Craiovei, diriguitoare de conștiințe artistice, trecuse de la formele perimate ale lecturilor de început, la tehnicile rafinate și insolite ale modernismului.

În preajma absolvirii liceului îi apare, astfel, primul volum de versuri, *Liniste de schituri*, publicat sub

pseudonimul pe care avea să-l onoreze întreaga viață, semn al destinului dacă ne gândim că, în tradițiile ocultismului, numele omului, pe literele sale, îi cuprinde, dacă nu și decide, soarta - și mai cu seamă, una prin voința sa aleasă, când e vorba de o schimbare de nume. R-ul de la începutul numelui, și cel cu care acesta se încheie, rotunjesc un ciclu cu rezonanțe tragice.

Tineretea de artist creator a lui Radu Gyr, petrecută la Craiova ca și anii mai dinainte, făcuseră din el un oltean prin elecțiune, deci cu atât mai pecetluit. Relațiile l-au statornicit într-o societate mai degrabă conservatoare, cel puțin în sensul scepticismului față de o civilizație ce nu se mai clădea pe temeliile vechii culturi pămîntene, impunînd cu greu o democrație adesea trădată și, în esență, fragilă, șovăielnică, lăsînd impresia unei precoce senilități. A fost, în orice caz, perioada când tineretul a arătat și cea mai vie disponibilitate pentru curențele iraționaliste, deschidere către mișcările totalitare, cu promisiunile lor de sănătoasă înnoire.

Curînd, fie în compania unor tineri studenți N.I.Herescu, T.Păunescu-Ulmu, a unor confrăți întru muză, Ștefan Bălcești, A.Pop-Martian, fie a altor personalități în dezvoltare - frații Constant, Radu Gyr s-a remarcat exponențial, pe băncile facultății de Litere și Filosofie, întregindu-și cultura estetică, cizelîndu-și versul, întru clasicism și tradiționalism, către culoare, dar și rigoare, în posesia unui temperament liric deopotrivă vulcanic, în registrul expresiei, gingaș, în acel al receptivității, apt să surprindă vuietul geologic, dar și surîsul vremelnice clipe. Precum singur își rezuma anii formației: "La rîndul meu, creator mai modest, am debutat sub zodia simbolismului, am traversat tradiționalismul, cîndva la modă, uneori cu o prea accentuată tentă regionalistă, și am ajuns, în cele din urmă, la un modernism temperat ca substanță și structură", înveșmîntîndu-l în limpezile forme ale clasicismului. Mijloace cu care va scrie îmbogățindu-le, în anii de temniță și de pe front, unele din cele mai zguduitoare poeme-mărturii din literatura română, de o rară forță și de

un neegalat ethos.

În Facultate, Radu Gyr are parte de eminenți profesori, precum Vasile Pârvan și fenomenalul Nicolae Iorga - căruia-i dedică în *Calendarul* său un întreg capitol. Radu Gyr a publicat, de altfel, versuri în revista condusă de Iorga, *Cuget clar* (1936) și a fost deseori citat acolo pentru opiniile referitoare la curențele de avangardă și la anarhia în artă. Un dascăl prețuit i-a fost Ovid Densusșianu, marele lingvist, ce conducea catedra de filologie romanică. ("De pe estrada catedrei, timbrul metalic-strident al vocii pițigăiate părea atât de comic, încât novicele auditor își încleșta dinții, ca să nu izbucnească înăbușitul rîs. Dar, în curînd, eleganța frazei, frumusețea expunerii, bogăția de informații transformau ispita hazului în fermecătoare audiență".)

Sub îndrumarea profesorului N. Cartoian, Radu Demetrescu trece un strălucit examen de licență, încununat de elogii. Se gîndea să se dedice esteticii literare și literaturii universale, spre mîhnirea dascălului său care, însă, i-a păstrat mai departe aceeași afecțiune. Nu putem desfășura aici evantaiul acelei vieți universitare, petrecută în preajma profesorilor P.P. Negulescu, Tudor Vianu, Nae Ionescu. Despre acesta din urmă, revenitor astăzi în conștiința intelectualității, opinia fostului student este măsurată: "discipol al esteticianului Mihail Dragomirescu, care separa viața umană a creatorului de *opera* lui, ferind-o de investigații critice și explicări prin elemente biografice, consider că se aduce o flagrantă nedreptate *gînditorului* Nae Ionescu, confundîndu-se, în mod voit, comportamentul lumesc al individului cu produsele spiritului său."

Însă adevăratul magistru al studentului a rămas titularul catedrei de estetică literară, profesorul Mihail Dragomirescu, al cărui asistent, iar mai apoi conferențiar a fost. Minunat pedagog, iubit de cei ce știau să-l înțeleagă, pe cît de hulit de alții, ironizat chiar și de către unii dintre studenții săi, "conu" Mihalache era un savant, iar în viața de toate zilele, bunătatea întrupată. Memorialistul nu-și amintește să fi lipsit de la vreuna din orele lui de curs, ca și de la ședințele Institutului de literatură, anexă, fără

frecvență obligatorie, a catedrei. Acasă, la profesor, mai ființa un cenacul, unde foarte tânărul poet a întâlnit scriitori consacrați - Liviu Rebreanu, Ion Minulescu, M.Sorbul. "Cercetînd prima mea culegere de versuri, își rememora, prin deceniul al optulea, poetul, conu' Mihalache s-a oprit îndelung la două poeme, *Primăvară pădureată* și *Povestea vrejului* și la două sonete, *Cumpăna* și *Renaștere*, citindu-le membrilor cenacului și subliniind *unele calități lirice, ce prevesteau un autentic poet...*"

În cel de al doilea an al studenției, Radu Gyr însoțește, pentru cîteva luni, în calitate de corespondent de presă, la Viena, o echipă de actori ai Teatrului național craiovean, prilej de asiduă frecventare a studiourilor de artă dramatică ale cunoscuților regizori Max Reinhardt și Karl Heinz Martin, de vizitare a unor celebre pinacoteci, ca și de audiere a unor instructive prelegeri de istorie și filosofie, în sălile universității vieneze.

Dacă poetul va fi devenit adeptul unui naționalism militant încă din anii studenției - ceea ce nu reiese clar din memoriile sale -, în privința demnității insului uman, a triumfului rațiunii și a autonomiei esteticului, opiniile sale au rămas constant umaniste: "Se impune, așadar, să facem o deosebire categorică între *om*, bîntuit de slăbiciuni și păcate, sau influențat de mediul și aspirațiile unei perioade sociale în timp, și *opera literară*". De unde, în concepția sa, discriminarea totală între creația de mare artă și opera cu tendință etică sau ideologică, "operă demonstrativă, fluctuantă, efemeră." Cu atît mai mult cu cît există, iar pînă nu de mult predomina asfixiant, fenomenul desemnat de către poetul teoretician drept un misticism politic exercitîndu-și intransigența asupra condeiului scriitorului. Încît, "goală de vibrația autenticei personalități artistice, conformistă și neconvingătoare, numita *creație angajată* rareori variază de la autor la autor, redusă, în cele mai multe cazuri, la clișeu literar, la simple foto-copii..."

Între prieteni de vîrstă apropiată sau dintr-o generație mai veche, printre care Dan Botta, George Murnu, Nichifor Crainic și mult iubiții de către poet, Ion Pillat și Alexandru

Lascarov-Moldovanu, alături de Gib Mihăescu și doctorul V.Voiculescu¹, poetul își vede recunoscut talentul, se simte încurajat pe regala cale a poeziei. I se acordă, în 1926, premiul pentru sonet al Societății Scriitorilor Români, în 1927, premiul pentru poezie al Institutului de literatură, un premiu academic în 1930, încă un premiu al Societății Scriitorilor Români (în al cărei comitet de conducere a și figurat între anii 1940 - 1941) în 1931. Cu fiecare nou volum de versuri - *Cerbul de lumină* (1928), *Poeme de războiu* (1942), *Balade* (1943), prezisa faimă de poet i se adeverește, nu mai puțin aceea de subtil eseist - vezi *Baladă și suflet românesc*, 1938.

Altfel, spre deosebire de mulți alți confrăți, colegi de generație sau mai vîrstnici, prezenți în vitrina literară a deceniilor trei și patru, Radu Gyr avea, pe lângă o temeinică și bine stratificată cultură poetică, și opinii teoretice, afine opiniilor sale politice, teze pe care le-a și expus, de altfel, în cursurile ținute la catedra profesorului Mihail Dragomirescu. Cursul intitulat *Evoluția criticii estetice și aspecte literare contemporane* (1936 - 1937) certifică un edificator ansamblu al preferințelor sale estetice, opuse sincronismului lovinescian, teoriei mutației valorilor, inovațiilor moderniste. Conferențiarul considera suprarealismul ca pe o manifestare de anarhism în artă, străină specificului nostru național: "Întregul val de insurecții, de pretinse revoluții în artă și literatură, manifestate în ultimii cincisprezece ani, nu a țîșnit din adîncul creator al sufletului românesc." Teoreticianul se declara adeptul unor curențe constructive, deci împotriva

1 "Ultima oară, l-am întâlnit pe vîrstnicul și blajinul meu coleg în casa lui Ion Pillat, la începutul lui februarie 1944. Era terifiat la auzul veștilor ce anunțau catastrofe militare și capitale răsturnări social-politice, și, îndeosebi, îl înspăimîntau incertitudinile. Cuprinși, amîndoi, de o tristă presimțire, ne-am strîns îndelung mîinile și ne-am privit adînc în ochi, ca și cum ne-am fi luat rămas-bun într-o eternitate. Eu plecam spre un viitor sumbru, cutreierat de ură și suferințe, el pornea spre descoperirea unui neașteptat clocot liric și spre adîncirea pietății creștine, care avea să-i fie supremul refugiu..."

dadaismului și mișcărilor adiacente acestuia, cărora le contesta pînă și sursele de la care se reclamau ele, Rimbaud sau chiar Mallarmé. Pe Tristan Tzara îl vedea ca pe un "minor Trotzki al poeziei", constatînd, cu clarviziune, absorbția în marxism a dadaismului, cu vorbele sale - hipnoza dialecticii materialiste asupra suprarealismului. Indicația leninistă "trebuie să visăm!" este interpretată ca o invitație la anarhica explozie a inconștientului ce îngăduie și răstoarnă totul.

Consecvent, este respins hermetismul - cel barbilian, suspectat de lubricitate, dar și acela mai lesne decriptabil al lui Ion Vinea, cu desființarea unor tineri discipoli ai celui dintîi, precum Eugen Jebeleanu ori Cicerone Theodorescu. Culpă hermetismului invocat nu se reducea la secarea undei emoționale în lirică, ci se amplifică printr-o flagrantă, dacă nu chiar programatică vulgaritate. De notat că, la acest capitol, i se recunoștea lui Arghezi "tendința de concentrare a trivialului și expresiei *tari* și vulgare, în imagine contemplativă". Bălăcirea în sexualitate a romanului interbelic este deplînsă și, dincolo de considerentele de pură comercialitate, considerată ca inexplicabilă. Ceea ce, desigur, dezvăluie și un anumit unghi de vedere asupra societății românești din epocă.

Același refuz rechizitorial răsună la adresa anarhizării lexicului și gramaticii în lirică, față de insurecția sintacticii, al căror suport scapă sau nu-l interesează pe interpret. Totuși, în paralel, sînt respinse poporanismul și sămănătorismul, aceasta pentru coloritul prea tendențios al notei locale, de pe urma căruia curentul lunecase în manierism și clișee.

Personal, eseistul credea, contrariu lui Hegel și Vischer, în valoarea lecturii verbale, în contrast cu cea lăuntrică, ceea ce nu a rămas fără ecou în propria-i operă. La fel, viitorul tălmăcitor era sceptic în privința posibilității de traducere a poeziei. Convingerile sînt cele ale magistrului său: "Și e ciudat cum însuși Maiorescu, esteticianul disciplinat și criticul de gust, și-a însușit, în parte, aceste principii cu totul false din punct de vedere estetic. A venit, însă, noua școală

estetică, școala *integralismului*, ca să spulbere aceste erezii." Școală care, precizăm, definea forma ca o prelungire a fondului, întru soluționarea unei dileme vechi de când lumea. Iar concluzia ce se impunea: "Opera de artă are legile ei, sub zodia cărora se ivește în voalta ei de nenufar ceresc, legi pe care *revoluțiile* și *insurecțiile* nu le pot luxa. Iar arta, pentru *schimbările ei la față* nu admite, ca și cosmosul, ca și natura, decât evoluțiile și prefacerile, înnoirile prin evoluție."

Poetul mărturisește, așadar, capacitatea de înprospătare netulburată a expresiei lirice ce nu-și reneagă traiectoria parcursă și oferă, în argumentația sa de la catedră, exemplul câtorva asemenea trepte de sporire și rotunjire a expresiei în lirica națională, pornind de la "palida grație minoră și sporadică" a lui Ienăchiță Văcărescu, la primul sunet grav de orgă, prin Grigore Alexandrescu, spre fenomenul eminescian, am spune, al unei universale împliniri autohtone.

Și lirica lui Radu Gyr a cunoscut în timp o evoluție ascendentă de la acel prim semnal - *Liniște de schituri*, din anul 1924, brăzdat de influențe bacoviene și cutreierat de tristeți provinciale ("...Și-n timp ce *Visul* doarme, calm, în dric, -/ Ca niște cinici ce nu plâng după nimic,/ Trec *Resemnările* pe lângă dric,/ Și-și amintesc în bura de pe stradă,/ C-au mai văzut așa ceva, - și-or să mai vadă..." (*Cortegiu funerar*), la culegerea intitulată *Cerbul de lumină* - din 1928 și mai ales la *Cununi uscate* (1928 - 1937), în care paleta poetului se eliberează cutezător de o întreagă imagistică, limpezindu-se întru acea tipică exuberanță ce-i va caracteriza opera de maturitate, în același peisaj sufletesc, dar cu mai rafinate unelte și pe mai variate registre: "Aici, palid și tânăr, lângă cununi de laur,/ se-aprinde - stemă vie de fulgere cerești, -/ se stinge, printre vișini, ca steaua, și în aur,/ tânjește Radu, cneazul gândacilor crăiești// Gyr, prințul trist și leneș, domnind prin busuioc,/ Măria-Sa Voivodul albastrelor răzoare/ descălecat din lună să moară de lingoare/ și vis, printre lăcuste și coacăze de foc." (*Prezentare*).

O erotică suavă, serafică, de pictură pre-renascentistă, aplecarea către micul univers, resimțită în pulsațiile vieții care nu cuvîntă, dar își are drepturile ei sub soare, par a desemna un poet cîștigat exclusiv gingășiei, notației intimiste: "Te-mprourose visul cu iriși de hermină/ și te-nflorise: roză grădină de zăpadă. /Era un stup iubirea și trupul tău glicină,/ albinele iubirii în mierea lui să cadă./ Erai un cîntec fraged: orgi pure de corole/ și liniile: sunet în palide opale./ Un fluier leneș brațul și coapsele viole...// Tot trupul: răsturnare de ceruri muzicale." (*Elegie*).

Încă mai accentuată această tendință de răsfrîngere în miezul firii, în volumul *Corabia cu tufănici* (1939, subintitulat, de altminteri "Comedie vegetală, jucată, toamna, într-o grădină", o feerie în care pică luceferi din copaci peste lăcuste de safir, pe cînd dalia, tufănica și chiparoasa își deplîng efemeritatea cu înmiresmată tristețe, de admirabil filigran.

Cu toate că bardul abordase, încă în anii săi cei mai tineri și versul dur, de cremene haiducească, cine, totuși, ar fi bănuit dramatica schimbare de ton din poemele de război, fundamental examen existențial, înfruntare, vestire a înfrîngerii și a unor nesfîrșite suferinți: "Tîrziu, pe sub căruțe, prin gropi, sub camioane,/ simțim, în somn, cum stele ne intră prin vestoane/ și-n timp ce luna-și află pe-un nor de pîslă jilțul,/ prin satul putred moartea ne caută cu jbilțul..." (*Sat în stepă*). Însăși revenirea, în ultimul său volum publicat în timpul vieții, la baladă, la eposul popular, e marcată de urgia vremurilor: "Bate vîntul vinerea,/ inima ca o jivină/ stă tînjind în vizuină,/ în lingori de iarbă rea.// Bate vîntul vinerea."

Vîntul acesta, pustiitor, într-adevăr, trecuse peste grădina cu tufănici șoptitoare în noapte, aruncînd un visător în vîltoarele celei mai cumplite epoci din istoria României, de la năvăliri încoace. Cu o atît de categorică opțiune pentru tradiționalism în artă, pentru autohtonism în politică, prin relațiile sale într-un cerc regionalist de înverșunată îndătinare, Radu Gyr a fost, desigur, un om de dreapta. Dar fenomenul însuși al extremei drepte, între cele două

războaie și pînă la rebeliunea legionară a fost pînă mai deunăzi domeniul exclusiv al criticii de pe pozițiile altui totalitarism, în chip paradoxal lunecat și acesta, în cele din urmă, în tranșeele unui naționalism de factură comparabilă, mai puțin factorul religios, izvoarele, scopurile.

Cel mai ușor pentru exeget ar fi să accepte teza poetului rătăcit într-o arenă unde n-avea ce căuta - adică să avanseze disculparea prin argumentul unei erori în privința căreia nu se cunoaște opinia subiectului.

Dar ar fi un gest de confortabil conformism, condamnat pentru oportunitatea lui.

Cîștigat politic mișcării legionare, căreia i se alăturase în epocă o întreagă galerie de tineri entuziaști, iar dintre aceștia, nu puțini cu serioase capacități culturale, Radu Gyr nu s-a înscris în categoria sanguinarilor vindicativi, dar, din motive ce nu ne sînt cunoscute, nici nu s-a retras din mișcare, cu toată oroarea pe care i-a inspirat-o, de pildă, asasinarea profesorului Nicolae Iorga. Sau, poate, atunci era prea tîrziu. În luptă cu convingerile raționaliste, ce-l caracterizau, latura "trăirii" s-a dovedit mai tare, cu consecințele ce au urmat. Șirul suferințelor începe în anul 1938 cînd, la instituirea dictaturii carliste, este închis în lagăr - Vaslui, Miercurea-Ciuc, Rîmnicu-Sărat - de unde este eliberat tocmai în toamna anului 1940. În perioada guvernării legionare este numit director general al teatrelor și operelor din România, timp în care, sfidînd legislația rasială, înființează teatrul evreiesc Barașeum, din București, după cîte se pare unic în lume, ca instituție, la acea dată!

După rebeliunea legionară, la care a participat, este judecat împreună cu un grup de optzeci și șase de intelectuali și este condamnat la doisprezece ani închisoare, pedeapsă preschimbată în trimiterea pe front, ca simplu soldat, în batalioanele de sacrificiu prezente permanent în linia de foc. Grav rănit în luptele din Rusia, revine în țară, unde publică volumul *Poeme de războiu*, în anul 1942, o carte ce-i va aduce ura tenace a sovieticilor, respectiv prigoana slugilor acestora, comuniștii. Judecat în cel de-al doilea proces al criminalilor de război (!?!), este din nou

condamnat și tot la doisprezece ani de temniță - muncă silnică, de astă dată. Eliberat, în 1956, este iarăși întemnițat, judecat, în 1958, pentru poeme ale sale considerate sedicioase - printre care: *Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane* și condamnat la moarte. Petrece un an de zile în celula morții, după care i se anunță comutarea pedepsei în muncă silnică pe viață. Este grațiat în anul 1963 și parțial reabilitat, prin aceea că i se permite o oarecare muncă intelectuală.

În temniță, de-a lungul anilor, poetul a compus mai multe sute de poeme, memorate de colegii săi de chin, deformatе prin repetiție, adesea, dintre care nu pe toate a reușit să le revadă, după revenirea în viața civilă. Cu sănătatea grav zdruncinată, însingurat, dar în sînul familiei sale îndrăgite, poetul s-a stins din viață în ziua de 29 aprilie 1975. O încercare de a i se cuprinde poezii într-o antologie, tentativă întreprinsă de criticul și istoricul literar N. Manolescu, avusese drept rezultat retragerea de pe piață a ediției, după furibunde proteste staliniste. Nu i se putea ierta lupta pe frontul din răsărit!

O atît de zbuciumată viață nu se poate, desigur, cuprinde în cîteva rînduri. Poetul care a tras toate urmările unei opțiuni era, pentru cei care-l cunoșteau mai bine, un om delicat și meditativ, de o deosebită civilitate. "Am fost - scria el, în acele amintiri ce nu trec de anul 1937 - un copil blînd și iubitor, deloc zburdalnic, puțin cam încăpățînat, timid și dispus spre visătorie." Respectiv: "Temperamentul meu, dovedindu-se integral mai tîrziu, a păstrat din trăsăturile sufletești ale copilului de odinioară oarecare sfiiciune și reverie, adăugîndu-le momente de impulsivitate și de mînie trecătoare - stinsă repede ca un foc de paie." Așadar: "sociabil, prietenos, exuberant, capabil de o generoasă afecțiune, sincer și corect, just în polemicile literare din anii tinereții, m-am arătat necruțător în polemica politică din ziarele anilor 1937 - 1940, caricaturizîndu-mi adversarul, dar luptînd, în scris, cu lealitate, nelovind pe la spate și neatacînd nici un om care ar fi avut mîinile legate sau un căluș în gură..." Cu acest adaos, al înțelepciunii trecerii anilor: "Disprețuind infamia și ipocrizia, egoismul și

avaritia, pedant cu mine însumi, am renunțat, după ce am trecut de cincizeci de ani, la unele tendințe spre sarcasm și ironie mușcătore, socotindu-le ofensatoare pentru alții și negative pentru mine."

Atașat de ai săi, consemna în acele pagini de concluzie a unei existențe: "Iubirii mele față de familie i s-a alăturat, încă de la vârsta de zece ani, nestrămutată dragoste de țară, un patriotism fierbinte, declanșat în agitata perioadă a neutralității românești din primul război mondial." Cu gravul accent final, de luciditate și abia voalată amărăciune: "Acum, în al șaptelea deceniu al vieții, observ ca intruse în firea mea unele umbre de melancolie și scepticism - condiția omului modern, după opinia unui filosof contemporan - și, în același timp, datorită adversităților, nedreptelor ponegriri și urii ce mă înconjoară, o vagă înclinație spre mizantropie și solitudine."

Ca unul ce l-am cunoscut pe poet în acei ani ai copilăriei când intuiția nemijlocită nu dă greș, am reținut anume imaginea de voioșie, seninătate, destindere, poate iluminată de atmosfera unor minunate vacanțe la Bușteni unde noi, copiii de scriitori, o ceată gălăgioasă, stricam liniștea părinților, în orele lor de odihnă. Tatăl Monichii, cu o pereche de ochelari cu sticle groase pe nas, părea, asemeni tuturor celor cu vedere slabă, a primi semnalele realității mărite, prea de aproape, însă fără a face obișnuitul pas înapoi. Un lucru care l-a costat mult, în anii care au urmat. Un grăunte de umor, semnalat adesea în *Calendarul meu* îl va fi ajutat să depășească momente grele, iar pe celelalte, insurmontabile, numai Pronia.

Cel care ura pe lume doar ura, opina despre munca artistului: "Poetii tac pe raftul lor de lemn,/ în opere complete sau postume,/ și ne surîd, de dincolo de lume,/ puțin ironic și puțin solemn" (*File vechi*). Rondelurile, sonetele lui Radu Gyr ("din ce-am cules și n-a rămas/ din ce-a rămas și n-am cules") răspund vînei solare a temperamentului său și, din cîte știm, au constituit partea din operă îndelung meșterită, cu dragoste revăzută și în care s-a revărsat idealul clasicist al unui artist romantic în

substanță, supus rigorii formei, pe cît de liber în inspirație. Operă de maturitate, cu toate că primul premiu pentru sonet îi fusese acordat, aceste cicluri sînt înfățișate lectorului în diviziunea aleasă de autor, dar cu titlurile dispuse alfabetic, în lipsa, de această dată, a unui sumar auctorial.

Scrise, cele mai multe, în ultimii ani de viață ai creatorului, aceste sonete și rondeluri constituie replica sa la verdictul destinului, printr-un prinos simfonic adresat miracolului firii ("crizanteme desprinse din raiul pierdut"), prin prisma acelei *fortuna labilis*, ce aurește amurgitor trecutul ("Omar, Atila, Hanibal/ atît de buni surîd în carte"), pe cînd firul de nisip se scurge în clepsidră, clipă cu clipă, zădărnicipindu-l pe cel ce încearcă să "lege ca-pe un urs în lanțuri, infinitul". Senine, în formă, aceste sonete răsună melancolic, cînd nu de-a dreptul tragic: "Și sîntem mulți. Și fără chei. Și ninge". De un alt tragism decît baladele din temniță, decît lirica de front, mai puțin răspicat, mai conținut. Dar la fel de dureros, în concluzia oricărei existențe umane ce se stinge cîntînd. Încît putem încheia acest sumar excurs cu ultima terțină din *Butucii*:

Și cum pornesc spre joagăr, rînd pe rînd,
butucii, goi de coajă, par strigoii
pădurilor care-au murit cîntînd.

Cititorule, nu te teme, ghiersul supraviețuiește!

Barbu Cioculescu

CUPRINS

OPERE

RONDELURI

Rondelul unui rondel

Rondelul meu

În munți, poem dramatic într-un act, cu o prefață de prof. C.D.Fortunescu, "Arte Grafice Ramuri", Craiova, 1919;

Liniști de schituri, poeme, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1924;

Cerbul de lumină, poeme, Editura literară a Casei Școalelor, București-Craiova, 1928;

Stele pentru leagăn, douăzeci de cîntece cu luminițe, Tipografia "Episcopul Vartolomeu", Râmnicu-Vâlcea, 1936;

Cununi uscate, poeme, Editura "Cartea Românească", București 1938;

Plînge Strîmbă-Lemne, poeme, Tiparul Prietenii Științei, Craiova, f.a.;

Corabia cu tufănici, Comedie vegetală, jucată, toamna, într-o grădină, Colecția "Universul literar", București 1939;

Poeme de războiu, Editura "Gorjan", București, 1942;

Balade, Editura "Gorjan", București, 1943;

În colaborare cu prof. Anton Balotă:

Eposul popular jugoslav, Editura "Convorbiri literare", București 1935.

Rondelul celui...

Rondelul unei...

Rondelul unui...

Rondelul unui...

CUPRINS

Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!	-5
RONDELURI	-7
Rondelul unui rondel	-9
Rondelul meu	-10
Rondelul unui potcovar	-11
Rondel despre oameni și flori	-12
Rondelul aripilor frînte	-13
Rondelul unor speranțe	-14
Rondelul unei cupe	-15
Rondel pentru François Villon	-16
Rondelul unui iconar	-17
Rondelul unui maidan	-18
Rondelul unei biografii	-19
Rondelul unei ctitorii	-20
Rondelul unei plecări	-21
Rondelul unui saltimbanc	-22
Rondelul unui portret	-23
Rondel de bun rămas	-24
Rondelul unei ramuri de cais	-25
Rondelul unor crizanteme	-26
Rondelul dragostei	-27
Ultimul rondel	-28
Rondelul unei haimanale	-29
Rondelul celuilalt	-30
Rondelul unei morți	-31
Rondelul unui glas	-32
Rondelul unui taraf	-33

Rondelul unui joc	-34
Rondelul tău	-35
Rondelul unei biblioteci	-36
Rondelul unui cioplitor	-37
Rondelul unei ghitare sparte	-38
Rondelul unui burg	-39
Rondelul unui om	-40
Rondelul unui parlagiu	-41
Rondelul unui pescăruș	-42
Rondelul pietrei de pe noi	-43
 COLUMNE (Sonete)	 -45
Sonetul sonetului	-47
Mărgăritarul	-48
Ev	-49
Zeul	-50
Poetul	-51
Cavalerul	-52
Țepeș la Buda	-53
Anii	-54
Frumusețea	-55
Leșul	-56
File vechi	-57
Poeții din bibliotecă	-58
Tristete cosmică	-59
Păcatul	-60
Perpetuum mobile	-61
Ev tehnic	-62
Florile	-63
Bibliotecă	-64
Căminul	-65
Facere	-66
În Nazaret	-67
La ușa grea	-68
Lacrimi	-69

Mîini de copil	-70
Testament	-71
Sevă	-72
Nocturnă	-73
Vegetație	-74
Butucii	-75
Stejarii	-76
Sculptorul	-77
Marmură	-78
Atelier	-79
Manifest	-80
 ANOTIMPUL UMBRELOR (Sonete)	 -81
Anotimpul umbrelor	-83
Suflet	-84
Potcoava	-85
În mine simt și pasărea și fiara	-86
Ca la o grea și crîncenă poruncă	-87
Simplitate	-88
Li-Tai-Pe	-89
Cazier	-90
Uitarea	-91
Deșertăciune	-92
Întrebare	-93
Cenotafe	-94
Chip	-95
Deznădejdea	-96
Amurg	-97
Rămîi	-98
Pom de crăciun	-99
Și dacă și urechea ta te minte	-100
Inima copacului	-101
Neliniști	-102
Leapădă piatra	-103
Întoarcere	-104

Adînc	-105
Dragoste	-106
Dragoste (II)	-107
Dragoste (III)	-108
Dragoste (IV)	-109
Nuferi	-110
Mîinile	-111
Antagonism	-112
Mustrare	-113
Îmbătrînesc	-114
Apa	-115
Ad mortem	-116
Cireşule	-117
S-ar cuveni	-118
Am multe întrebări	-119
Lanţ	-120
Octombrie	-121
Botez	-122
Somn	-123
Destin	-124
Carpe diem	-125
Stindarde	-126
Geografie	-127
Re-ntoarceri	-128
Resturi	-129
Pasăre măiastră	-130
Maturitate	-131
Caisul	-132
Rîvne	-133
Venim, plecăm	-134
Timpului	-135
Jepii	-136
Moş-Cosmos	-137
Altul	-138
Cadenţă	-139

Rădăcini	-140
Voci	-141
Metamorfoze	-142
Epitaf	-143
ADDENDA (în ordine alfabetică)	-145
Acteon	-147
Am fost	-148
Anteu	-149
Ars poetica	-150
Asprime	-151
Balanță	-152
Cădem în vorbe	-153
Căutări	-154
Corabia	-155
Cuplu	-156
Cuvintele	-157
Damnații	-158
De ce?	-159
Declin	-160
Din ce în ce	-161
Duplex	-162
Ergo	-163
Evoluție	-164
Femios	-165
Fîntînar	-166
Galaxii	-167
Germinație	-168
Gîndul	-169
Grotescă	-170
În cimitire	-171
Înțelepciunea	-172
La poarta nimănui	-173
Limite	-174
Livrescă	-175

Marele cântec	-176
M-au căutat	-177
Meduza	-178
Muzeu	-179
Oameni	-180
Oglinda	-181
Orfeu	-182
Ospăț	-183
Paiațe	-184
Pașii	-185
Patria	-186
Peisaj nocturn	-187
Piață de fructe	-188
Piață de legume	-189
Piersica	-190
Piramidă	-191
Plenitudine	-192
Prăbușiri	-193
Renascentism	-194
Rochia de bal	-195
Sărutul	-196
Secetă	-197
Smeoaica	-198
Socrate	-199
Sub ivăr	-200
Și totuși	-201
Tinerete fără bătrînețe	-202
Trecere	-203
Trufie	204
Umbre	-205
Vrabia	-206
Zăganul	-207
POSTFAȚĂ	-209

Editura VREMEA

Consilier editorial – Mihai Giugariu

București, str. Constantin Daniel, 14

• telefon 650.38.75.

Culegere și tehnoredactare computerizată

Cristina Cantacuzino

Irina Dinu

VREMEA

RADU GYR

ANOTIMPUL UMBRELOR

Poet de seamă, figură reprezentativă a liricii naționale interbelice, încă mai mult din anii beznei comuniste, Radu Gyr (1905 - 1975), aproape uitat astăzi sub pulberea istoriei, revine în atenția cititorului prin această primă apariție, destinată să restituie patrimoniului cultural o valoare, într-un moment în care societatea românească întreprinde efortul întregirii sale spirituale. Dincolo de stihiiile și opreliștile epocii care a luat sfârșit în Decembrie 1989!